List 18

NOVICE

Tečaj XLVIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 6. maja 1891.

Obseg: Korist črnega ivanovoga grozdjiča. — Opravila pri čebelnjaku meseca maja. — Nova cevka za špargljе. — Kako je spoznati, katerega spola pišče se bo izgleglo iz jajca. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Korist črnega ivanovega grodjiča.

Jagode črnega ivanovega grozdjiča (ribis nigrum) diše po stenicah ali bezgu, čistijo kri, ženeje na vodo in ker drugače ne škodujejo telesu, zato prav dobro služijo proti vnetju v vratu, proti griži in proti vodenici. Listje in mladi poganjki črnega ivanovega grozdjiča so dobro zdravilo proti krčevitemu otročjemu kašlju, in zelo priporočamo nabrati vsako leto nekaj tega listja, ki se v serci na papirji posuši in shrani za bolezen. Mladi poganjki se z listjem vred razrežejo, vzame se jih eno perišče ter na $^1/_4$ litra vode, kateri se dodene 34 gramov kandizovega sladkorja, toliko časa kuha, da se voda do polovice ukuha. Te precejene tekočine da se en del zjutraj, en del opoludne in en del zvečer bolniku piti. Tistim, katerim je tak čaj zoprn, pijo ga lahko mešanega z mlekom.

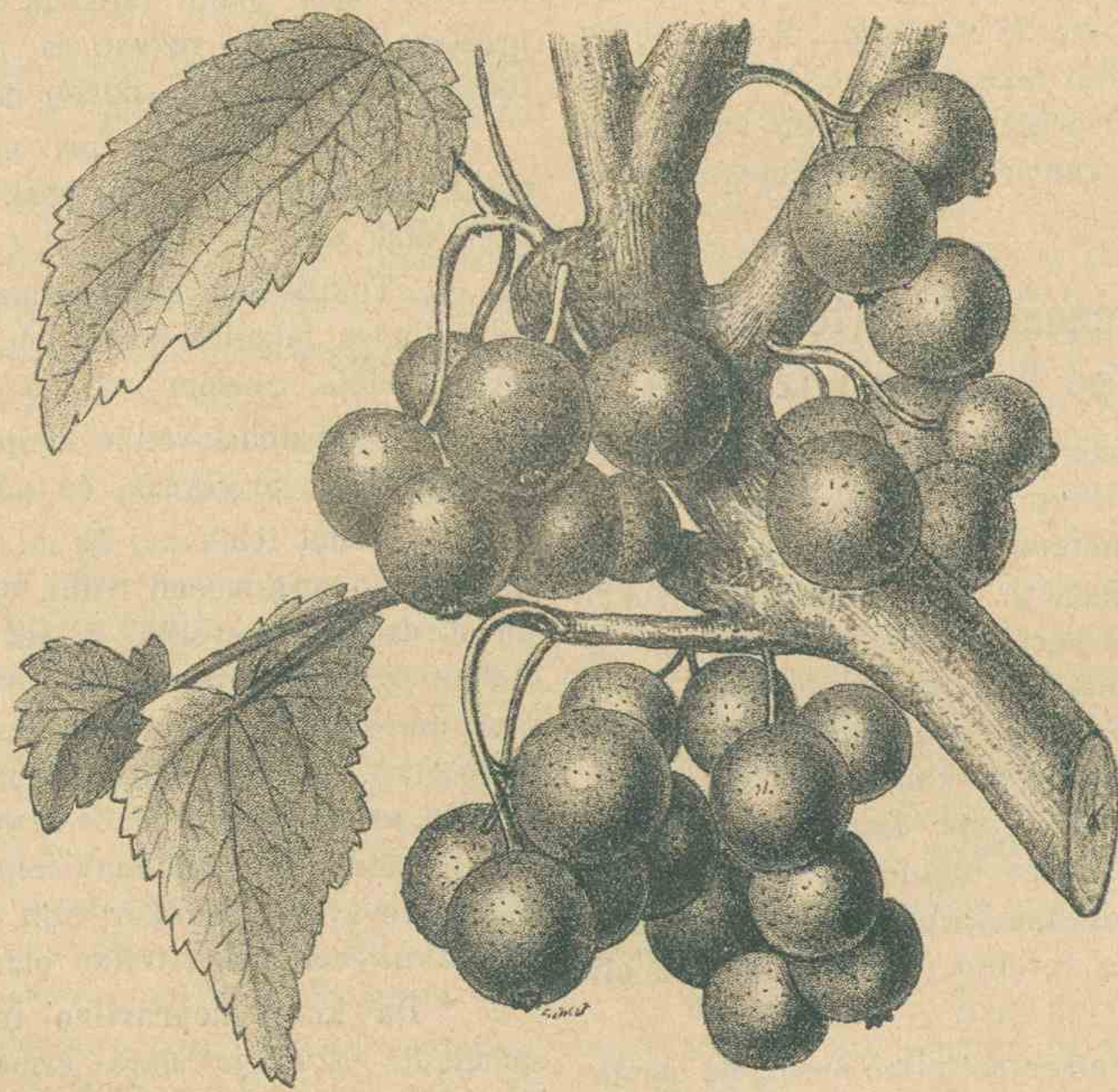

Podoba 1.

Jagode črnega ivanovega grozdjiča lahko posusiš v ne prevroči krušni peči, in to sušilo je izvrstno sredstvo proti vratobolu, hripavosti itd. V ta namen vzemi pol kozarca posušenih jagod, kuhaj jih toliko časa v vodi, da postanejo mehke, in jih stisni v kaki ruti tako, da se v posodi zbira njih sok. Kolikor je soka, toliko dodeni navadnega sladkorja. Od tega soka se da bolniku vsaki dve uri po eno žličico.

Ker je torej ta rastlina, katero kaže podoba 1., zelo koristna, dobro je, če raste na vsakem domačem vrtu, in to tembolj, ker je lepa in tudi krasi vrt. Vzgojevati in oskrbovati jo je kakor navadno rdeče ivanovo grozjiče.

Opravila pri čebelnjaku meseca maja.

Prijaznega majnika, kdo ga ne pozna Tudi čebelar se ga naj bolj veseli. Do zdaj je imel s čebelami le trud in skrbi; meseca maja pride zanj čas veselja in povračila. „Čebele rojijo“ — kak vesel glas za čebelarja! Naj ima tudi delo kakeršno koli si bodi, gotovo ga popusti ter hiti k čebelnjaku, dasi je čebele že stokrat rojiti videl.

Skrben čebelar pripravi vse potrebno že poprej, zlasti ob zimskem času, da potem kar nemudoma postreže mladi rodovinici z lepim, prijaznim stanovanjem. Prav nerodno je, če čebelar potem, ko roj že na veji visi, šele išče panja in drugega potrebnega orodja, kako šele napačno, če je panj ves nesnažen, preprežen s pajčevino in z drugim mrčesom. Da si marsikateri roj slabo ponaša, dostikrat je le edino zanikarn čebelar sam kriv. Panj z močno dišečimi zelenjavami drgniti, kakor je tu in tam navada, ni potrebno; dovolj je, da je panj snažen in malo z medom namazan; pa tudi brez tega se čebele rade naselijo, da je le vse posnaženo. Zveden čebelar si pa tudi roje sam dela, če vidi, da je potrebno in mu sicer dobiček kaže. Ob deževnem vremenu je treba rojem medu pokladati, da zaradi glada ne oslabe.

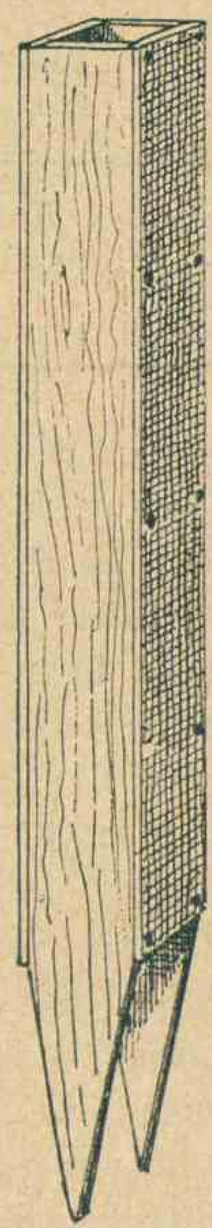

Podoba 2.

Nova cevka za špargljе.

Na Nemškem so pričeli rabiti za pokrivanje špargljev namesto lončenih cevi lesene, in sicer štirivoglate, kakeršne kaže podoba 2. Te cevi so iz borovih deščic, naredi jih pa lahko vsak sam na podlogi imenovane podobe. Deščice naj bodo po 2 m/m debele in po 6 c/m široke. Daljši deščici z rtom, kateri se v zemljo vtakne, naj bodeta po 28 c/m dolgi, drugi dve pa po 21 c/m. Ker take cevi rabijo mnogo let zato jih priporočamo tudi našim vrtnarjem. Deščice so kar priprosto z žebljički skupaj zbite.

Kako je spoznati, katerega spola pišče se bo izleglo iz jajca.

V nekem Hamburškem listu je članek, ki bode mnoge zanimal. Pisec tega članka pravi, da je kokošim podsadil jajca natanko po predpisu, ki ga je objavil neki Pariški učenjak, in da je naredil presenetljive izkušnje. Na vsakem jajci je razločiti bolj rtast in bolj top konec. Dalje vidimo, da imajo nekatera jajca rtasti konec gladek, druga pa nagrbančen, t. j. poln majhnih bradavic. Ta nagrbančeni konec ima razen tega bolj ali manj vzbuhnen krog ali ris. Tak ris je posebno videt na jajcih, ki imajo močno lupino. Ta razlika na rtastem konci je znamenje, po katerem lehko spoznamo, ali bo pišče, ki se bode izvalilo iz jajca, petelin ali kokoš.

Pri odbiranji je gori omenjeni pisec našel, da imajo jajca z risom močnejšo lupino in da se ris kuhanemu jajcu izgubi. Na podlogi teh opazovanj je odbral lansko leto 13 jajec, in sicer 12 z gladkim rtastim koncem, eno pa z nagrbančenim in z risom obkroženim. Izmed 13 izvaljenih piščet sta poginili prvi dan dve, ostalih enajst pa je odraslo, in bila sta dva petelina in devet kokoši. Natančna preiskava pogiblih dveh piščet je s precejšnjo gotovostjo dokazala, da sta bili ženskega spola. Bil je torej med vsemi piščeti en petelin več, nego se je mislilo.

To kaže da se dosedaj niso še dovolj pazljivo odbirala jajca. Polovico petelinov in polovico kokoši je bilo dosedaj še dobro, če se je doseglo, a največkrat petelini močno prevladujejo. Ako ima gorenja izkušnja kaj vrednosti, bode poslej gospodinja uže naprej lahko vsaj približno določila število petelinov.

Marsikatera gospodinja bode letos naredila to izkušnjo, a mi jo prosimo, da nam sporoči o uspehu.

Razne reči.

* Ali se smejo plemeniti velike moške živali z majhnemi ženskimi živalimi? Neki nemški strokovni list pravi, da se smejo, ter trdi, da se kaže vpliv velikega očeta šele po rojstvu, velikost ploda v materinem telesu je pa zavisna samo od matere. Med drugim navaja list to le:

1. Izkušnja uči, da so pomisleki glede plemenjenja različno velikih živali vedno bolj ničevi.

2. Poprej so mislili, da majhna mati ne more hraniti v sebi plodu velikega očeta, ker mu ni dovolj prostora v njej za razvoj, da ga težko skoti in pozneje težko hrani, ker nima dovolj mleka.

3. Razen izkušenj pri mnogih zanesljivih živinorejcih dokazale so zlasti poskušnje dr. Plönnisa, da te misli niso prave.

4. Tudi kažejo razni primerljaji, da mati bolj vpliva na velikost mladiča nego oče. Za vzgled bodi plemenjenje kobile z oslom.

5. Da vzrediš velike konje, moraš rabiti velike kobile, še boljše je seveda, če rabiš tudi velike žrebce.

K vsemu temu naj še mi dostavimo, da so na Gorenjskem poprej močno trdili, da so beljanski biki kmetijske družbe preveliki in da se krave od njih težko otelete. Zadnje je bilo res, a vzrok ni bila bikova velikost, ampak njegova pasma. Beljanska goved ima veliko glavo, t. j. posebno veliko čelo, teleta so bila tudi taka in zato so jih naše domače krave teže skotile. To se pa tudi primeri, ako majhen beljanski bik oplodi veliko holandsko kravo. Kolikor bolj gorenjska goved postaja čistokrvna beljanska, toliko manj se sliši pritožeb.

* **Da konji nepravilno in počasi menjajo dlako** spomladi, vzrok je slaba krma in slabo prebavljanje. Take konje je dobro krmiti in jim dajati zdravil, ki spravijo želodec v red. Taka zdravila so laneno seme in bezgove jagode s soljo. Tudi arzenik je dober, a njega se sme dajati le po predpisih živinozdravnikovih.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 100. Imam zelo dobro zemljo za krompir, v katero sadim uže več nego deset let neko vrsto rumenega krompirja, ki se zelo lahko prodaja. Sadim srednji krompir, katerega enkrat prerežem ter ga konci aprila vsadim na dobro prebrazdano ajdovo strnišče. Tega krompirja pa pridelam vsako leto manj, tako sem dobil lansko leto od 5000 k/g. semena samo 50.000 k/g pridelka. Kaj je temu krivo, in katero drugo vrsto mi svetujete, ki bi se lahko prodajala? (P. M. na Koroškem.)

Odgovor: Vsaka vrsta krompirja poslabša se za nekaj let tako zelo, da je ni več priporočati pridelovati, poslabša se pa tem hitreje, kolikor težja je zemlja. Ako dobro prodajate rumeni krompir, glejte, da doboste vrsto, ki je rumena. Tudi pri nas je za izvoz v Trst priljubljen rumeni krompir s krastavo kožo, imenovan „Ribničan", ali na Krasu „Krastovčan", pa ta krompir je tako opešal in je tako gniloben, da ga ni uže vredno saditi. Dobre nove vrste rumenega krompirja s krastavo kožo je pa težko dobiti, ker drugod zahtevajo povsod le gladkega, lepo belega krompirja. Tak krompir je „Onejidovec", ki je zelo rodoviten in nič ne gnije. Naša družba je letos naročila kakih 20 novih vrst rumenega krompirja za poskušnjo, o uspehu seveda poročali bodemo šele jeseni. Izmed novih vrst. ki imajo krastovo kožo in rumeno meso, je „Fyvie Flower" posebno priporočena. 5 k/g tega krompirja stoji pri A. Busch v Gr. Massow pri Zewitz na Pomeranskem 6 mark t. j. 3 ½ gld.

Vprašanje 101. Ali je dobro posipati pepel na peščene travnike in njive, in kateri čas je najboljši za posipanje? (Fr. P. v S.)

Odgovor: Pepel je izvrstno gnojilo in ne škoduje nobeni zemlji. Po travnikih se posiplje pepel pomladi in tudi pozneje ob deževnem vremenu. Njive se običajno ne posipljejo s pepelom, razen deteljišč, ampak pepel se raje pomeša z gnojem. Ako pa pomladi žito, krompir itd., kadar so te rastline uže obzelenele, potresete ob dežji s pepelom, napravilo bo pa to tudi prav izvrsten učinek.

Vprašanje 102. Kupil sem pred kakimi petimi leti čisto posekan gozd. Pustil sem ga v miru, le nepotrebno grmovje in trnje sem poroval in posekal. Seme prejšnjega gozda je vzkalilo, in sedaj je gozd zelo zaraščen. Drevje raste, da je veselje, posebno bor in smreka delata kar po meter dolge poganjke. Tudi hrastovje in gabrije je primešano in dobro uspeva. Raste pa drevje ne samo v višavo dobro, ampak se tudi debeli. Vresje in drugo je tla gosto poraslo. Prosim sveta, ali naj gozd kakor drugi svetujejo, precej razredčim, ali smem brez škode steljo kositi, in kako naj z gozdom dalje postopam, da mi ostane v veselje in korist? (A. P. G. v G. na Štajarskem.)

Odgovor: Na Vaše vprašanje Vam na tem mestu ne moremo obširno odgovoriti; priporočamo Vam brati kako gozdarsko knjigo, na pr. „Navod, kako naj ravnajo posamezni kmetje in cele soseske z gozdom". To knjigo je dobiti pri naši družbi za 10 kr. Kratek odgovor bodi Vam ta le: Ako se mlad gozd samemu sebi prepusti, hirajo počasi rastoča drevesa zarad pomankanja prostora, zraka in svetlobe, pri vsem tem pa vender tudi škodujejo drugim dobro rastočim drevesom. Da se to prepreči, mora se gozd trebiti, in sicer je hirajoče drevje posekati, t. j. narediti prostor drugemu drevju. Ker pa stane tako trebljenje troškov, zato naj se šele takrat prične, kadar posekani iztrebki zaležejo za te stroške. Najprvo se poseka grmovje in manj vredno lesovje. Čez kakih 10 do 20 let prične se šele pravo trebljenje, in takrat se poseka vse slabejše drevje toliko, da se krone ostalega drevja še dotikajo. Čez nekaj časa se drevje zopet razširi ter zahteva več prostora, svetlobe in zraka, in takrat, t. j. čez kakih 5 do 10 let, poseka se zopet slabejše drevje tako kakor prvič. Glede nabiranja stelje v gozdu opozarjamo Vas na dotični članek v tej številki ter pristavljamo, da košnja vresja in enakih rastlin za nastil, gozdu ne škoduje, če drevja ne poškodujemo.

Vprašanje 103. Imam lepo, veliko in težko kobilo, katera sicer ni Pincgavka, a je vender zelo težka. To kobilo hočem letos pripustiti, in prosim Vas sveta, h kateremu žbrebcu naj jo ženem. Pripravljen sem jo gnati h kateremu koli žrebcu na Gorenjskem, le to bi želel, da bi bilo žrebe, ki naj ga mi kobila skoti, veliko, težko, a tudi za tek, zato pa prosim, svetujte mi žrebca, od kojega se je nadejati, da zaplodi tako žrebe. (M. H. v Z.)

Odgovor: Na Gorenjskem imamo sedaj mnogo izvrstnih žrebcev, s katerimi smejo biti konjerejci zadovoljni. Posebno dobri žrebci so v Žirovnici, v Hrašah, v Bohinji, v Bledu itd. Ako pa hočete dobiti težko in veliko žrebe, ki bode tudi za tek, priporočamo Vam prav zelo angleškega težkega žrebca „Mirona Carter-ja", ki je v oskrbi pri županu Meršolu v Hrašah. Ta žrebec je med našimi težkimi odločno najboljši, on ni samo težek, ampak ima tudi bolj žlahtno kri v sebi. Angleški Carterski žrebci imajo v sebi lastnosti težkih, a tudi žlahtnejših konj, so za težko vožnjo, kakor tudi za tek, imajo trdnejše in boljše noge nego Pincgavci in so tudi vztrajnejši. Gorenjci gori imenovanega „Mirona" sedaj nič kaj še ne hvalijo, ker jim je v prsih premalo širok, prepričani smo pa, da bodo drugih misli, kadar bodo videli Mironove letnike. Priznano lepa žrebeta dela rjavi Pincgavec pri županu Svetini v Žirovnici, zato je Gorenjcem posebno v čislih. Vrednost žrebca je sploh šele takrat mogoče pravično ceniti, kadar se vidijo njegovi plodovi.

Vprašanje 104. Moja goved je vsa grintava, in nobeno sredstvo ne pomaga. Svetujte mi, kaj naj skusim? (A. S. v V.)

Odgovor: Grinte se morajo najprvo omehčati, in sicer s tem, da se živina nekaj dni maže z zelenim milom in glicerinom in vsak dan dobro izpira. Kadar so se grinte omehčale, maže se živina redno toliko časa

s kreolinom, da grinte popolnoma izginejo. To seveda se ne zgodi tako kmalu, a s potrpljenjem se vender gotovo doseže dober uspeh.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

221.

Mak v Evropi. Mak v starem veku. Proizvajanje opija v Malej Aziji in vzhodnej Indiji.

Po naših vrtovih je videti pogosto nežna in lepa cvetlica, katera globoko sega v kulturno življenje azijskih narodov. Ta cvetlica je naš „mak", kateri pri nas živi nedolžno življenje, a na vzhodu zatira cela plemena. Ona prekrasna cvetna glavica, ki stoji vrhu stebla, kedar razbije zeleni oklep, prikazuje se nam v tako plemenitem licu, da ni čudo, da so jo že starodavni narodi izbrali kot lepotico in po vrtih njegovali.

Z vrtov so presadili mak na polje, da ga kot gospodarsko rastlino goje. Ono drobno makovo zrnje, ki napolnuje okrogle glavičaste plodove, ima obilo mastnega olja; to olje ni poznato v naših krajih, ali po ostalej Evropi ima veliko vrednost. Dve sta poglavito zemlji v Evropi, Nemška in Francoska, kjer se makovo olje v večjej množini napravlja. V Nemškej so že za Karola Silnega radi olja veliko sejali maka, in tudi dandanes se tu makovo olje za jed mnogo upotreblja. Francoska proizvaja danes mnogo več makovega olja kakor Nemška, a velik del tega olja mešajo z oljičnim oljem. Napravljajo pa makovo olje tudi še za slikarske boje. No velika in svetska važnost maka ni ne v lepem cvetju ne v tečnem olju, temveč v nevarnem strupu, ki se napravlja in skriva v tem nežnem stvoru. Mak ima poseben mlečen sok, ki človeka more omamiti in ostrupiti. Zelena glavica makovega ploda pa ima največ tega soka, in če se ta glavica malo nareže, leze iž nje mlečni sok, kateri se na zraku sedaj bolje sedaj manje strdi v rjavo telo, in to je ono, kar se v svetskej trgovini zove „opij".

Mak in njegova opojna ter omamna moč je bila v starem veku dobro poznata. Homer že omenja maka, ki po vrtovih raste, in za Heleno veli, da zná nekaj v vino devati, kar človeku jemlje skrb in vsako bol. Theophrast je poznal štiri vrste maka, a Ktesija in Hippokrat priporočata mak kot zdravilo. Grški zdravniki so cedili sok iz maka, in so ž njim razne bolezni zdravili. Da je opojna moč makova davno bila poznata, vidimo s tega, ker je mak bil posvečen bogu spanja, Morfeju, katerega so z makovim cvetjem lepšali. Grki so mak nazivali „mekon", in to ime je prešlo tudi v slovanske jezike. Pa tudi beseda opij je z grščine. Dioskorid ga je zval „opós", kar znači sok. Arabci so napravili s tega „afiun" in so razširili to ime po Aziji vse do Kitajske. Kakor v Grškej tako je tudi v Rimu bil mak posvečen bogu spanja. Za Vergilovega časa so sadili mak po vsej Italiji, in so tudi znali za uspavno njegovo moč. Plinij pripoveda, da mnogi devajo opij v vino, in to jih potem omami in v spanje zaziblje. Tudi na vzhodu je mak bil že pred 3 000 leti dobro poznat, in so se ž njegovim sokom omamljali. Tatari okoli Kavkaza znajo še dandanes napravljati z maka zelo hudo in opojno vino. Kedar mlado vino začne vreti, denejo v sod makov plod, da strupeni sok v vino prejde. V Perziji kuhajo v vodi makove glavice, in to toplo pijačo pijo po kavanah. S prvega postane človek prepirljiv, no pozneje se umiri in ublaži, pa s solznimi očmi skuša umiriti njega, v katerega se je malo preje zagrizel. Jeden slavi in hvali potem cel svet, a drug pripoveda najčudovitejše pripovedke, vsak pa je smešen in otročji.

Opij, ki se iz makovih glavic dobiva, začel je prodirati v svetsko trgovino še le v 16. stoletju. Največjo množino opija proizvaja danes vzhodna Indija, a koj za njo Perzija, potem Egipet, Mala Azija in Turška. V novejšem času so začeli tudi v Kitajskej opij na veliko proizvajati. Ker se po maku močno poprašuje na trgu, ni čudo, da so začeli v Evropi in Ameriki vzgajati mak radi opija. V Evropi je Nemška, Angleška, Španjolska, največ pa Francoska začela sejati mak, no ta kultura se ni mogla posebno razviti, in ni dvojbe, da se Evropa v tem ne bode nikdar skušala z Azijo. V Evropi bi že mak skrbno vzgajali, ali tu ni tistega toplega podnebja, katero v Aziji olajšuje kulturo maka, in katero je potrebno, da se rastlina tem bolje napolni z mlečnim sokom. Mak hoče imeti dobro zemljo, a na dobrej zemlji pri nas rajše sejejo žito in sade druge stvari. Glavno pa je to, da so v Evropi delavci dosta dražji kakor v Aziji, in zato bi bilo manj dobička.

V Malej Aziji vzgajajo mak večinoma mali zemljaki, redkokedaj tudi veliki posestniki. Delavci so tu še dosta dragi, in zato bi veliki posestniki pri svojem gospodarstvu malo dobička imeli. Opij proizvajajo torej samo siromašnejši kmetje, kateri sami imajo ali v najem jemljo toliko zemlje, kolikor je morejo s svojo obiteljo obdelati. Kedar cvetno perje odpade, a plodovi se pokažejo, potem gredo po vrsti od rastline do rastline, da vsrko glavico počez prerežejo. Zareza ne sme iti globoko v glavico. To delo delajo pred večerom, a zjutraj zgodaj obidejo vse glavice, da z nožem odstržejo sok, ki se je iz rane izcedil in čez noč po nekoliko strdil. Po poludne glavice z novega narežejo, in tako se delo več dnij ponavlja.

V vzhodnej Indiji so zlasti tri okrožja, Benares, Patna in Malva, kjer se kultura maka močno goji. Z veliko skrbjo in s trudom se tu polje obdelava in pleve, nežne rastline pa pazijo in zalivajo. Mak cvete tu februvarija, a marca ali aprila, kedar se glave osujejo z belim maškom, začne se nabirati opij. Delavci jemljó

fine nože in glavice od zgoraj doli lahko narežejo. To delajo vselej pred večerom, in sicer najrajše, kedar severnozahodni veter vleče, da se sok tem preje posuši. Zjutraj pred zoro začno koj posušeni sok z nožem strgati. Navadno so glavice samo tri dni narezujejo, ker četrtega dne se redko kedaj iz njih sok še cedi. Nabrani sok z rokami pogneto in napravijo okrogle hlebe, ki so po 2 kilograma težki. Hlebe zavijo v perje makovo ali tobakovo, položе v prstene posode in postavijo na topel kraj, da se dobro presuše. V Perziji pogosto mesijo opij v šibice, katere potem v papir zavijajo. Posušen opij pokupijo koj angleški trgovci, da ga na trg spravijo. Hindostanec proda vrlo lahko svoj opij in dobi koj gotov denar, zato pa nerad sadi tobak in sladorni trst, da si bi mu jedna ali druga rastlina več dobička dajala. Trgovci se za opij tako poganjajo, da ga navadno že naprej plačajo. Na jutru zemlje se pridela navadno 15 kilogramov opija, in čistega dobička je do 30 gld.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Državni zbor.

Poslanska zbornica se je posvetovala dne 27./4. t. l. o predlogu Hajeka glede posvečevanja nedelj. Antisemiti so očitali liberalcem, da so oni spravili obrtnike in trgovce ob nedeljski počitek s svojimi določbami in pa s svojim hlepenjem po dobičku. Siegmund in Menger pa sta trdila, da so liberalci največ storili za obrtnike in trgovce, ki se imajo edino le njim zahvaliti za svoje pridobitve. Poslanec dr. Kaizl je omenjal nekega shoda trgovskih pomočnikov na Češkem, ki ne zahtevajo samo nedeljskega počitka, ampak tudi posvečevanja nedelj, ter priporočal finančnemu ministru, naj dovoli nedeljski počitek tudi onim, ki prodajajo tobak in kolke. Hajekov predlog se je naposled izročil obrtnemu odseku v pretresovanje. V tej seji so bili jako neljubi prizori mej antisemitom Schneiderjem in židom Blochom, katera je moral predsednik pozvati k redu. Ta dan se je vršila tudi volitev raznih odsekov. Izmed naših poslancev so bili izvoljeni: v odsek za najviši računski urad gg. Globočnik in Klun, v odsek za pregled postave o živinski kugi g. Pfeifer, v odsek za odpravo izjemnih zakonov g. Kušar, v pristojbinski odsek gosp. Pfeifer, v poljedelski odsek gg. Gregorec in Povše, v odsek za službeno pragmatiko gg. Globočnik in Spinčić, v odsek za vinstvo gg. Pfeifer, Alfred grof Coronini, Robič in dr. Ferjančič. Ker nimajo Poljaki sploh vinarstva in nima torej za nje tak odsek nobene važnosti, prepustili so eno mesto konservativnemu klubu, ki je imenoval g. Robiča, drugo mesto so pa prepustili Rusini dr. Ferjančiču. Vsled tega so v tem odseku Slovenci najbolj zastopani. Vprašanja, s katerimi se bode bavil ta odsek, so pa tudi eminentne važnosti za večino slovenskega prebivalstva, posebno za kraje, koder je vinski obrodek glavni pridelek. Naše ljudstvo se zatorej nadeje, da bodo naši poslanci natančno proučili naše potrebe in želje ter skrbeli pridobiti praktično veljavnost svojim zahtevam.

Naše rojake ter zvedence v tej stvari pa opominjamo, naj ne drže sedaj križem rok, ampak pomagajo našim poslancem ter jih seznanijo z različnimi potrebami in razmerami v tem oziru ter jim dado pripravne in praktične nasvete.

Dne 28. aprila so se vzprejele v poslanski zbornici v smislu vladnega predloga nekatere premembe glede določil zakona o preskrbovanji vojakov brez debate. Po tem se je nadaljevala razprava o predlogu glede omejitve objektivnega postopanja, kateri predlog se je izročil specijalnemu odseku 18 članov. Naposled se je bralo še mnogo predlogov prvikrat ter potem zaključila seja.

Gosposka zbornica je v seji dne 30. aprila brez debate vzprejela adresni načrt, kakeršnega jej je predložila dotična komisija. Stara „Presse“ piše ob tej priliki: V složnosti komisije je izraženo ob enem mnenje, da je res želeti ter da je tudi mogoče, na podlogi obstoječih razmer v državnopravnih, narodnih in verskih stvareh ter brez kakeršnih koli načelnih novotarij v tem oziru baviti se izključno z gospodarskimi in drugimi reformami.

Adresni odsek poslanske zbornice je končal pretekli teden svoje delovanje. Zgodilo se je, kar se je po našem mnenji zgoditi moralo. Levičarji so se namreč sprli proti adresnemu načrtu, katerega je izdelal poljski posl. Bilinski, ter predložili svoj načrt. Do zadnjega trenotka se je mislilo, da je sporazumenje med levičarji in Poljaki dognana stvar, kajti skupno kot en mož so zavračali Poljaki in levičarji premembne nasvete desnice. Baron Dipauli je vsled klubovega sklepa konservativcev stavil nasvet, naj se vzprejme v adreso opomnja, s katero naj se poudarja versko-nravska odgoja, kar se je na pr. zgodilo v gosposki zbornici; naš poslanec prof. Šuklje je zahteval, naj se poudarja v adresi izvedenje v ustavi uže zagotovljene enakopravnosti, ali oba nasveta so preglasovali Poljaki z Nemci, čeravno so se potezali za Šukljetov nasvet mnogi člani odsekovi, med njimi tudi princ Schwarzenberg, ter je zanj celo glasoval grof Fran Coronini, ki je pri levičarjih v posebni časti.

To postopanje Poljakov nasproti konservativcem in posebno njihovo nasprotovanje proti Šukljetovemu predlogu, kateremu se gotovo niso protivili Poljaki načeloma, napravilo je pri desnici jako neugoden vtis, in mislilo se je, da ne bo pomagalo več nobeno mazilo sploh ter da so Poljaki sklenili z levičarji nerazdružno zvezo. Pa v zadnjem hipu so se zasukale reči tako, da je danes uže predrugačen ves parlamentarni položaj. Ko je dospela razprava Bilinskega adresnega načrta do šolstva,

zahteval je vodja levičarjev dr. Plener, naj se vzprejme v adreso dostavek, v katerem bode odločno izražena želja, naj se ljudsko šolstvo razvija edino le na podlogi obstoječih zakonov. To je bilo pa Poljakom preveč. Kakor ima ljudsko šolstvo prevažen pomen za vsak narod, ima ga seveda tudi za Poljake. Vsaka dežela, vsak narod pa pozna najbolje svoje razmere sam in torej tudi način, na kateri bi se dalo najpripravneje zboljšati šolstvo, da bi ustrezalo potrebam svojega naroda in dežele. Dela se pa od vseh strani, ter posebno se trudijo tudi Poljaki uže več let zato, da bi zadobili deželni zbori v tem pogledu več pravic, nego jih jim pripuščajo do zdaj popolnoma v centralističnem smislu skovani šolski zakoni. Ko bi torej Poljaki za dr. Plenerjev predlog glasovali, zamerili bi se ne samo konservativnemu klubu, ampak bi dali tudi sami sebi najhujšo moralno zaušnico. Storili pa niso tega, vsled česar je bil Plenerjev predlog zavržen, Plener pa je naznanil, da bode levica predložila svoj poseben načrt. Kaj pa zdaj? Baron Dipauli in prof. Šuklje sta izjavila, da bo desnica v zbornici, kadar pride adresni načrt na dnevni red, predlagala svoje nasvete kot predloge manjšine. Jih bodo li vzprejeli Poljaki? Stara „Pr.“ se je izrazila o Šukljetovem nasvetu, da je opravičen ter popolnoma umesten kot odgovor na prestolni govor. Po tem bi se lahko sklepalo, da se bodo Poljaki, ki žive v posebni prijateljski zvezi z grofom Taaffejem, še premislili.

Ostane le vprašanje, kaj bodo počeli Mladočehi. Praška „Politik“ piše, da ne bode preostajalo Mladočehom druzega, nego glasovati za Bilinskega načrt s Šukljetovim dostavkom. Gotovega se pa ne more danes še nič trditi.

Ker se začne debata v zbornici o adresnem načrtu šele v petek 8. t. m. in bode najbrže trajala kakih 8 dni, zvedeli bodemo šele prihodnji teden, ali bode vzprejet sploh kak načrt adrese in torej tudi, kako lice bode imela večina državnega zbora.

Deželni odbor.

Za odbornike okrajnih cestnih odborov so bili imenovani, in sicer:

Za skladovni okraj Mokronoški grof Anton Barbo, grajščak v Rakovniku, in Jožef Perger, posestnik v Šmarjeti;

za skladovni okraj Kostanjeviški Otmar Sever, župan v Kostanjevici, in Janez Svoboda, nadgozdar na Čateži;

za skladovni okraj Radeški Franc Juvančič, župan v Radečah, in Janez Prijatelj, posestnik v Dvoru.

Deželni odbor je dovolil c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani v prospeh kmetijstva naslednje prispevke:

500 gld. za nakup strojev, ki naj se oddado podružnicam;

300 gld. za pospeševanje prasičje reje, in

200 gld. za podružnični drevesnici v Mokronogu in Grahovem.

Zakon o povzdigi reje goveje živine je bil potrjen z Najvišjim sklepom 11. avgusta 1890 ter se bode kmalu razglasil v deželnem zakoniku.

Po § 2. tega zakona morajo v posameznih občinah biki, pripravni, da se smejo rabiti za plemenitvene namene, biti tako razdeljeni, da pride na vsakih 100 plemenskih krav in telic najmenj po eden bik plemenjak.

§ 3. določuje, da ima vsaka občina dolžnost, za živino, nahajajočo se v nje ozemlji, potrebno število bikov plemenjakov sama nakupiti in vzdrževati, v kolikor ne zadostujejo za to živino rabljeni zasobni biki plemenjaki, ki so v občini. Stroški za nakup in vzdrževanje občinskih bikov plemenjakov mora, v kolikor za njih pokritje ne zadostujejo iz njih porabe izvirajoči prejemki (junčevina), potem morebiti iz javnih zakladov dovoljene podpore in drugi dohodki, porazdeliti občinski zastop na vse živinorejce, kateri ne rede svojih bikov plemenjakov, v kolikor se niso med seboj drugače dogovorili, po vsako leto posebe zračunjenem številu plemenskih krav in telic, in župan mora potirjati te stroške kakor občinske priklade.

Da se ta naloga občinam zlajša in z ozirom na velike koristi, katere iz povzdige reje goveje živine izvirajo kmetijstvu, dovolil je visoki deželni zbor v seji dne 22. novembra 1890 iz deželnega zaklada 4000 gld. podpore zlasti za nakup bikov plemenjakov, katere je občinam oddajati dogovorno z osrednjim odborom c. kr. kmetijske družbe po primerno znižani ceni.

Zvršujoč ta deželnozborski sklep, bode deželni odbor po osrednjem odboru kmetijske družbe oddal

a) najpred meseca maja t. l. nekoliko bikov plemenjakov, Beljancev in Pincgavcev, občinam in potem tudi posameznim živinorejcem Kamniškega, Kranjskega in Radovljiškega političnega okraja in onih krajev Ljubljanske okolice, koder to pasmo uže sedaj rede,

b) in nekoliko pozneje nekaj bikov plemenjakov Muricedolskih, eventuvalno švicarskih, občinam in tudi posameznim živinorejcem z Dolenjskega in Notranjskega.

Dotične prošnje iz okrajev Kamnik, Kranj, Radovljica in Ljubljanska okolica vložé naj se do 10. maja t. l., z Dolenjskega in Notranjskega pa do 15. junija t. l. pri deželnem odboru.

Vsak prosilec za bika mora v prošnji navesti:

1.) da je pripravljen bika vzprejeti o pravem času na oni bližnji postaji, katera bode za to določena,

2.) da plača za bika polovico tistih stroškov, katere je zanj imel deželni odbor pri nakupu, in

3.) da bode podpisal zavezno pismo, s katerim se zaveže, imeti prejetega bika dve leti za pleme in, če ga iz katerega koli zadostnega vzroka po dovoljenji deželnega odbora proda, povrniti po 5 gld. za vsak mesec, ki ga pred to dobo odda.

Živinorejci, kateri bodo prejetega bika rabili nad dve leti za pleme, in sicer najmanj štiri mesece, dobili bodo po 20 gld. in za vsak nadaljni mesec po 5 gld. nagrade.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Presvetla cesarica se je pripeljala dne 1. t. m. na parobrodu „Miramar“ s Krfa v Miramar ob 9. uri zjutraj, od koder se je odpeljala zvečer s posebnim dvornim vlakom na Dunaj.

— Presvetli cesar pride baje dne 22. junija t. l. v Reko, ostane tam dva dni ter se odpelje z mornarico, katera bode za to priliko zasidrana v Reški luki, k mornaričnim vajam, ki se bodo vršile letos ob dalmatinski obali.

— **Ivan Orth.** Argentinski ladijski poveljnik Leon Mansilla je odposlal 50 strani dolgo poročilo predsedniku „La Plata“ držav Pellegriniju o ladiji „St. Margheritta“, katere lastnik je bil Don Juan Orth, bivši avstrijski nadvojvoda. Iz poročila je razvidno, da se je ladija v viharji od 3. do 5. avgusta 1890. l. z vsem moštvom potopila na južnem konci Amerike.

— **Obravnave zaradi trgovinske pogodbe** med avtrijsko-ogrsko in nemško državo so se končale dne 3. t. m. na Dunaji, in jo je naš cesar uže podpisal.

— **Zveza dolenjske železnice s hrvaškimi.** Med nameravanimi železniškimi progami, koje misli graditi ogrska država, nahajamo tudi progo Karlovec-Sisek do kranjske meje, katero bi pa treba bilo podaljšati do Ljubljane. Ker bode dolenjska železnica izpolnila en kos tega načrta, nadejati se je tem bolj, da bode ogrska vlada tudi gotovo zvršila svoj namen. S tem bi se pa napravila najkrajša zveza med zahodno Evropo in Črnim morjem, in Ogri bi najceneje izvažali svoje žito v gorate dežele evropske, posebno pa v Švico, kamor se uvaža prav veliko žita. Ako se to zgodi, kar je pa prav verjetno, ni se bati, da bi kedaj na škodo bila v našem deželnem zboru sklenena postava o poroštvu dobička dolenjske železnice.

— **Valvazorjev spomin.** Dne 27. aprila t. l. je izročil deželnega muzeja kustos g. Müllner uzorec Valvazorjevega kipa deželnemu muzeju po navzočnih deželnih odbornikih g. ces. svetniku Murniku in g. dr. Vošnjaku ter izrekel misel, da bi se napravil po tem uzorci, katerega je izdelal njegov bratranec g. Josip Müllner, kipar v Solnogradu, marmoren kip ter odkril leta 1893. ob dvestoletnici smrti Valvazorjeve.

— **Mestni policijski zdravnik** g. dr. Fran Illner je imenovan za zdravnika c. kr. državne železnice v Ljubljani namesto pokojnega dr. Frana Ambrožiča.

— **Zdravstveno stanje Ljubljanskega mesta.** Obče se govori in piše, da merjo ljudje jako pogostoma v Ljubljani. Mestni fizik dr. Kopřiva je pa dokazal na podlogi statističnih podatkov v seji zdravstvenega sveta Ljubljanskega dne 15. aprila t. l., da je bilo izmed 1092 leta 1890. v Ljubljani umrlih oseb 44·9 % tujcev, to je takih ljudi, ki nimajo v Ljubljani stalnega bivališča, nadalje pravi gospod mestni fizik v svojem poročili, da jih je 47·2 % umrlo po dobrodelnih zavodih. Te številke govore dovolj jasno, ako pomislimo, da se iz vse Kranjske stekajo bolniki v edino javno deželno bolnico v Ljubljani. Ni ga mesta v Avstriji, ki bi v svoji sredini imelo toliko zavodov kolikor Ljubljana. Prisilna delarnica, jetnišnici, hiralnica itd. vplivajo izdatno na mrljivost, a taki zavodi se po drugih mestih ne jemljejo v poštev, ker se drugod, kakor n. pr. v Gradci, nahajajo zunaj obmestja. Zanimivo je tudi vedeti, da je skoraj tretjina vseh umrlih, namreč 31·77 odstotkov, doseglo starost nad 60 let, kar je proti drugim mestom na pr. proti Dunaju (19 odstotkov) jako ugodno.

— **Romarski vlak na Trsat.** V soboto dne 9. t. m. se odpelje o priliki šeststoletnice božje poti na Trsatu iz Ljubljane poseben vlak v Reko, in sicer ob 12. uri in 5 minutah popoludne. Vozni listi za tja in nazaj bodo veljavni do 22. t. m. in stali za II. razred 5 gld. 25 kr., za III. razred pa 3 gld. 50 kr. V Reki bodo na razpolaganje parobrodi, ki bodo one, ki se izkažejo s temi voznimi listi, po jako nizkih cenah vozili v Opatijo in nazaj. Kdor bi si hotel pri tej priliki ogledati tudi Trst, dobode po jako nizki ceni vozni list iz Sv. Petra do Trsta. Nazaj se bode lahko voziti z vsakim osebnim vlakom, le z brzovlakom ne. Med potjo je dovoljeno dvakrat pretrgati vožnjo, samo je treba pokazati na dotičnih postajah vozni list železniškemu uradniku, da to potrdi na njem. Vozni listi se dobivajo v Ljubljani pri gosp. J. Pavlinu, ali pa tudi pri gospodični Fani v Špitalskih ulicah.

— **Nova lekarna** je dovoljena v Ribnici na Dolenjskem. Prošnje naj se pošljejo v 6 tednih c. kr. okr. glavarstvu v Kočevji.

— **K letošnjim vojaškim vajam** bodo poklicani reservisti iz 1886., 1884. in 1882. l., potrjeni dopolnilni reservisti iz 1886. in 1888. leta, dalje enoletni prostovoljci, ki imajo krajšo nego sedemletno službeno dolžnost, ter vsi reservisti, ki se lansko leto niso udeležili vojaških vaj.

— **Dan 1. majnika.** Dan prvega majnika je minil v naši državi popolnoma mirno. Skoro povsod, posebno pa na deželi, so bili delavci pri svojem delu kakor navadno. Po nekaterih mestih so pa delavci s privolitvijo svojih gospodarjev praznovali ta dan ter imeli shode, na katerih so večinoma zahtevali osemurno dnevno delo in splošno volilno pravico, pa vsi ti shodi so se končali v najlepšem redu. Tudi po drugih državah ni bilo posebnih nerodnosti, razen na Laškem in Francoskem. V Neapolji in v Rimu so se do krvavega sprijeli delavci, redarji in vojaki. Posebno v Rimu je nagovarjal neki anarhist delavce, naj kar napadejo posestnike, kar so nekateri tudi

nameravali. Ko so redarji in vojaki hoteli zabraniti tako početje, začeli so streljati na nje z revolverji, na kar so pa tudi vojaki prijeli za orožje. Bilo jih je mnogo ranjenih na obeh straneh, nekateri pa celo usmrčeni. Zaprli so jih nad 200, med njimi so tudi glavni kolovodje anarhistov, kakor na pr. Cipriani in drugi. — Na Francoskem so bili v kakih treh mestih mali neredi. V Lijonu so pa uže morali poseči vmes vojaki. Nekoliko delavcev je bilo ranjenih, mnogo so jih pa zaprli.

— **V Zagorskih rudokopih** je nehalo te dni delati 700 delavcev. Oni zahtevajo osemurno delo, splošno volilno pravico ter premembo pravil bratovske skladnice. Nerednosti ni bilo do zdaj, iz Ljubljane je odšlo eno kompanijo vojakov, da vzdržujejejo red in mir. Doznajemo pa, da so delavci uže zopet začeli delati.

— **V Mariboru** je bilo 3. t. m. odpuščenih iz delalnic južne železnice 360 delavcev, ker so dne 1. maja praznovali brez dovoljenja.

Dne 5. majnika t. l. je velečastiti gospod Janez Habe, župnik zlatomašnik in konsistorijalni svetovalec, praznoval osemdesetletnico svojega življenja. Porodil se je dné 5. majnika 1811. leta v Črnem Vrhu nad Idrijo in v mašnika bil posvečen dné 2. avgusta 1835. leta. Sedaj župnikuje v Ovsiši pri Podnartu. Čestitamo in želimo še mnogo let vrlemu gospodu!

— **V Dolini** v Koprskem okraji je praznoval te dni tamošnji dekan in kanonik velečast. gosp. Jurij Jan sedemdesetletnico svojega življenja ter petindvajsetletnico svojega pastirovanja v Dolini. Udeležilo se je te imenitne slavnosti mnogo ljudstva iz bližnjih in daljnjih krajev ter veliko odličnih gostov. Velečastiti gospod jubilant ima veliko zaslug ne samo za svojo župnijo, ampak tudi za vso okolico Koprsko v mnogoterem oziru, zato je bil pa tudi odlikovan s Fran Josipovim redom. On je pa tudi eden izmed najodločnejših prvoboriteljev za naše narodne pravice, ter gre najbolj njemu zasluga, da se je na Koprščini v narodnem oziru obrnilo na bolje. Zato pa: Slava in še mnogo let zvestemu in zaslužnemu sinu naroda našega!

— **Proti mučenju živali po klavnicah** Graški mestni svet je sklenil kot obrtna oblast in nadzorni organ v mestni klavnici, da ne smejo mesarski vajenci klati velike rogate živine, ampak le mojstri in oproščeni pomočniki, dalje je sklenil, da mesarji ne smejo biti živine pred klanjem po prednjih nogah. Mestni služabniki v klavnici morajo strogo paziti na to prepoved ter naznaniti vsakega, ki bi se pregrešil proti njej. Mesarski zadrugi je pa naročil, da si naroči za vežbanje vajencev tako zvani klavni stroj, kakeršnega imajo po Berolinskih klavnicah.

— **Obešenega** so našli med Selci in Nemilami na Gorenjskem žandarja Matijo Mihelčiča, ki je bil v službi na žandarmerijski postaji v Železnikih. Zdravniška preiskava je dokazala, da se je nesrečnežu zmešalo.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Italija. — V italijanski zbornici se je pretekli teden dogodil velik škandal. Ko so se posvetovali o kolonijalnih rečeh, začel je nemirni Imbriani napadati vladno politiko glede kolonizacij in posebno še bivšega ministra Crispija ter rekel med drugim, da je sicer res, da so Italijani rešili 25 mladih robkinj v Afriki iz rok robskih trgovcev, a kasneje so se razdelile med italijanske častnike. Po tem očitanji se je razleglo strahovito ropotanje in kričanje po zbornici. Ministerski predsednik Rudini je očital Imbrianiju, da skruni čast Italije. Predsednik zbornični pa vojni minister sta zahtevala od njega, naj prekliče te besede, česar pa ni storil Imbriani. Zato je nastal v zbornici iz nova tak ropot in krik, da je bil prisiljen predsednik zaključiti sejo. Drugi dan šele je zasukal Imbriani v javni seji svojo trditev nekako drugače ter izjavil, da ni nikakor hotel niti skruniti časti Italije niti vojske italijanske, marveč da je hotel le opozoriti zbornico na govorice, ki se trosijo po svetu, ter provzročiti strogo preiskavo te reči. Sicer pa misli Imbriani, da bi nikakor ne šlo na račun vse armade italijanske, ako bi se tudi dokazalo, da so posamezniki zakrivili kaj podobnega.

Ministerski predsednik je vzel na znanje to izjavo ter rekel, da bode zaukazal strogo preiskavo. No mi ne vemo, koliko je resnice na Imbrianijevih trditvah, toliko pa smo posneli iz časopisja raznih držav, da nima ravno Italija ali vsaj njeni zastopniki v Afriki popolnoma mirne vesti glede človečanskega postopanja s prebivalstvom podjarmljenih dežel v Afriki. Angležem v Vzhodni Indiji so uže začeli povračati tamošnji prebivalci, da se ne bode Italijanom v Afriki nič bolje godilo sčasoma, trdimo lahko danes, kajti smešno bi bilo mnenje, da žene Italijo v Afriko blaga ideja civilizacije ali pa morebiti želja, da bi osrečili tamošnje prebivalstvo, pač pa je res, da je Italiji le do dobička, katerega si hoče tam poiskati, da bi ž njim poravnala svoje žalostno finančno stanje v domači deželi.

Bolgarija. — Nečloveško postopanje z onimi, kateri so zaprti zaradi suma o sokrivdi pri umoru ministra Belčova, presega uže vse meje nečlovečnosti, zato so v Sofiji bivajoči zastopniki tujih vlad protestovali proti takemu ravnanju uradnih bolgarskih organov. Bismarkovo glasilo „Hamburger Nachrichten“ je prijavilo članek, v katerem se zahteva, naj se stori konec takemu početju ter odstrani ministerski predsednik Stambulov, katerega pita z izrazom trinog.

Zaradi nesklepčnosti dne 30. aprila t. l. napovedanega **občnega zbora kranjskega ribarskega društva** bode taisti

v torek dne 12. maja 1891

točno ob ½ 7. uri zvečer v društvenih prostorih s taistim dnevnim redom.

Dr. F. Vok,
t. č. predsednik.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.